

"Majd adok én nektek kutyák" – Ellenforradalom és megtorlás Munkácson (1919. április 21–24)

March 13, 2020

Szerző:

Kosztó Gyula

Az 1919. április 21-ét megelőző napokban a tanács hatalom prominens munkácsi tagjai gyűjtőhangú egyház- és a nagybirtokellenes beszédeket tartottak a kárpátaljai városban. A piactereken és az utcákon több száz ember előtt tartott gyűléseken arra buzdítottak, hogy minden burzsujt akasszanak fel, a tiszteket és a papokat pedig lőjék főbe.[1] Céljuk mindezzel az volt, hogy nem csak a lakosságot, de a katonai legénységet is az állam-, és a törvényes rend, illetve a tisztikara elleni lázítsák.[2]

A munkácsi ellenforradalom kitörésének fő oka azonban mégiscsak a hadi eseményekben keresendő. A román hadsereg 1919. április 21-én[3] újult erővel lendült támadásba, északi szárnya érintette Ruzska-Krajna déli részét is. A hírre és a tarthatatlan hadi helyzetre tekintettel a Hadügyi Népbiztosság 1919. április 21-én elrendelte Munkács és Beregszász kiürítését,[4] és az addig ott veszteglő 7. számú vörös páncélvonat is elhagyta a térséget. Mindezek után nem meglepő, hogy Munkácson, Ruzska-Krajna központjában rögtön ki is tört az ellenforradalom.

A felkelés

A kiürítés napján Heidrich Győző alezredes néhány emberével azonnal átvette a hatalmat a katonai állomásparancsnokságon, ami azonban nem ment vérontás nélkül. A helyőrség fehér és vörös része között háromórás utcai harc tört ki április 22-én hajnalban. A fehérek ostrom alá vették a munkástanács épületét, ahová a vörös katonák és a kommunisták egy része bevette magát.[5] Bay Gábor, nyugalmazott munkácsi polgármester és Heidrich vezette a támadást a jól felfegyverzett kommunistákkal szemben. Végül sikerült lefegyverezni a vörösöket és több mint félezer fegyvert zsákmányoltak.[6] Az ellenforradalmárok a tűzharc után minden fontos középületet elfoglaltak, birtokba vették a városi posta épületét is, amely körül egyébként a leghevesebb fegyveres összetűzés zajlott. Az épület hatszor is gazdát cserélt, míg Bay és Heidrich „fehér katonái” végre elfoglalták.[7]

Az ellenforradalom kitörésekor Stefán Ágoston ruszin népbiztos is Munkácson tartózkodott, ő azonban nem csatlakozott a felkelőkhöz, a tűzharc kitörésének hírére gyorsan elhagyta a várost.[8]

Az ellenforradalmat Heidrichen és Bayon[9] kívül Albrecht Ernő[10] és Weisz József nyugalmazott ezredes szervezte, utóbbi tevékenyen részt vett a polgárőrség felfegyverzésében és az éjszakai őrszolgálat beosztásában.[11]

A kommunisták közül csak keveseket sikerült elfogni, döntő többségüknek sikerült elmenekülni. Elfogták és börtönbe zárták viszont Horovitz Miklóst,[12] a munkácsi munkástanács egyik tagját, a földek és lakások szocializálásával megbízott népbiztost, aki azonban április 22-én már szabadlábon volt.[13] Simsay Lajos főhadnagy szerint – aki maga is az ellenforradalom egyik szervezője volt – a Ruszin Népbiztosság néhány helyi munkácsi vezető tagja járt közben.[14] Bay Gábor szerint Kaminszky József, a munkácsi ruszin politikai megbízott[15] eszközölte ki Horovitz szabadon bocsátást. Ezt a vélekedést erősítette meg Schellner József csendőrtiszti tanfolyamos hallgató is.[16]

A megtorlás

Budapestre, pontosabban a Hadügyi Népbiztossághoz csak másnap, 1919. április 22-én futott be az első telefonjelentés, hogy Munkácson megdőlt a Tanácsköztársaság, s hogy kikiáltották Ruszka-Krajna függetlenségét.[17] Az információáramlást nehezítette, hogy hamarosan megszakadt az összeköttetés a két város között.[18]

1919. április 23-án Bay Gábor tanácskozást tartott a munkácsi városházán, ahol bejelentette, hogy értesülései szerint vörös büntetőcsapatok indultak Munkács felé. [19] Nem tudjuk, hogy a tanácskozáson még mi hangzott el, de az biztos, hogy erre a hírre az ellenforradalmárok közül többen is elhagyták a várost.[20]

Az ellenforradalom leverésére a Sátoraljaújhelyen tartózkodó budapesti büntetőcsapatot rendelték ki, amelyet Szép János parancsnok vezetett. A Csap irányából érkező 250 fős vörös terrorcsapat – vagy ahogy akkor nevezték: "akasztó század" – 1919. április 24-én érkezett meg Munkácsra,[21] s reggel 9 órára vissza is állították a vörös hatalmat a városban.[22] Miután erről az időközben szabadlábra került Horovitz Miklós értesült,[23] testvéreivel együtt csatlakozott a büntetőcsapathoz.[24] Kijelentette, hogy „most jön még csak a büntetés, most etetjük meg veletek azt, amit főztetek”. [25] Az ellenforradalom bukását – Weisz József a polgárőrség szervezője szerint – főleg a fehérek szervezetlensége okozta, valamint az, hogy az elmenekült kommunisták gyorsan újjá tudtak szerveződni. [26]

Az ellenforradalom leverésében – csakúgy, mint korábban a kommunista hatalom működtetésében – irányító szerepet töltött be a három munkácsi illetőségű Horovitz

fiútestvér: Miklós, Árpád[27] és Emil[28]. Közülük főleg Miklós és Árpád tett komoly hírnévre szert az akcióban.[29] A fő cél Bay Gábor nyugalmazott polgármester, Simsay Lajos és Albrecht Ernő tiszték elfogása volt.[30]

Horovitz Miklós és Árpád elfogatták Bereg vármegye tiszaháti járási főszolgabíró-helyettesét, Kulin Zoltánt is,[31] akit a városházán egy fejéhez szorított revolverrel hallgatták ki, és követelték, hogy fedje fel az ellenforradalomárok nevét és pontos tartózkodási helyüket.[32] Nem tudjuk pontosan, hogy a főszolgabíró mit válaszolt a vallatóinak, de az bizonyos, hogy ezt követően a vörösök elkezdték összegyűjteni az utcákról, a piacról és különböző fogadókból az ellenforradalmárnak vélt személyeket.[33] Az utcáról vitték el Fényes László munkácsi zsidó származású ellenforradalmárt is.[34] Minden olyan lakást felkerestek és feltörték, ahol azt remélték, hogy ellenforradalmárok bujkálhatnak. Egyes források szerint 20-25 lakást dúltak így fel.[35]

Fegyverek után kutatva[36] törtek be Albrecht Ernő őrnagyhoz is, akinek a fejéhez Horovitz Miklós revolvért szorított, „piszkos burzsuj”-nak nevezte, és kijelentette, hogy „majd adunk mi nektek gazemberek, föl fogunk akasztani”.[37] Az őrnagy nem tanúsított ellenállást, megadta magát, és átadta az összes fegyverét.[38] Horovitzék ezután annak a Günther Szilárdnak a lakására mentek, aki április 21-én elfogta és zárkába kísérte Horovitzot. Mivel a vörösök érkezésére Günther már elmenekült, üres kézzel távoztak, elmenőben azonban feldúlták és kifosztották a lakását.[39] Rösler Gusztáv lakását is felkeresték, betörték a bejárati ajtót, idős szüleire revolvért fogtak és kérdezték „hol van az a gazember fiúk?”.[40] Mivel nem kaptak kielégítő választ, eltávoztak, de előtte még kirabolták a házat.[41]

Néhány szemtanú szerint az ellenforradalmárok utáni hajtóvadászat szabályszerű fosztogatásba csapott át.[42] Kisoházy István munkácsi százados lakásából például nagyértékű díszkardokat, régiségnek számító karabélyokat és ritka szuronyokat vittek magukkal a vörösök. A Horovitz testvérek nem titkolták rabolt trófeáikat, a városban övükbe csatolt díszkarddal közlekedtek.[43]

Az ellenforradalom leverését néhol tűzharc is kísérte. Gonda Lászlót[44], akit még 1919. április 21-én osztottak be a munkácsi vasútállomáson géppuskás szolgálatra, április 24-én reggel 7 órakor felkereste Nagy János őrmester, aki rögtön közölte, hogy a vörösök visszatértek a városba. Éppen csak szóba elegyedtek, amikor felfegyverzett vörösök jelentek meg az állomáson, köztük Ösztericher Lajos vasúti munkás és Ösztericher Sándor határrendőrségi politikai biztos is. A tűzharc során Nagy és Gonda futva próbált menekülni a sínpárokon keresztül. A vörösök tüzelt nyitottak a menekülőkre, amiből egy lövés Nagy János csuklóját találta el, de sikerült elmenekülniük.[45]

A források szerint 200[46]–300[47] embert tartóztattak le. Az elfogott jobboldali tiszték kezeit megkötözték, majd a biztonság kedvéért még egy vöröskatonához is hozzákötözték őket.[48] Egyeseket a városházára,[49] másokat azonban egyenesen

a börtönbe vittek. Néhányukat ki is hallgatták, ahol Horovitzék gyakran „poénkodtak” azzal, hogy „ez lesz az ötödik, akit felakasztunk”, [50] holott egyáltalán nem került ilyenre sor. Horovitz Árpád egy Dávid nevezetű alezredest a börtön bejáratánál úgy arcul csapott, hogy az földre került, majd alaposan meg is rugdosta, [51] Az alezredes később az ideggyógyászatra került. [52]

Az elfogott személyeket gyakran felkeresték a cellákban, s azzal rémisztgették, hogy másnap (április 25-én) felakasztják őket. „Majd adok én nektek kutyák. Meg fogtok döglenni” –mondta éjszakánként a revolvért a kezében tartó Horovitz Miklós. [53] Máskor „taktikát” váltott és öngyilkosságra biztatta a rabokat. Ha lehet hinni a későbbi tanúvallomásnak, akkor Michailovics Árpádnak egyszerűen otthagya a revolverét és azt a „jó tanácsot” adta, hogy „legjobban tenné, ha agyonlőné magát. Ha én ilyet tettem volna, én is agyon lőném magamat”. [54] Más esetekben az öngyilkosságot azzal indokolta a raboknak, hogy reggel úgy is lógni fognak. [55] A pszichikai megfélemlítés hatalmas volt. Horovitz április 24-én este Rösler Gusztávnak csak annyit mondott a zárok túloldaláról, hogy „kint áll két akasztófa kedves Gusztikám, az elsőre téged foglak felhúzni.” [56] Mindezt tetőzte, hogy a foglyok másfél napig semmilyen ételmelet nem kaptak. [57]

Horovitz Miklós komolyan is gondolta, amit mondott. Utasításba adta néhány vöröskatonának, hogy a városháza előtti téren állítsanak fel két akasztófát. [58] A fatákolmányok április 24-én el is készültek, amiket színpadias körülmények között Horovitz Miklós két leánytestvére Jolán és Margit a burzsoázia fölött aratott győzelmük jeleként kisebb parádé közepette meg is koszorúztak. [59]

Menekülés Munkácsról

Mivel a román hadsereg feltartóztathatatlanul közeledett keletről, a visszatért munkácsi kommunista vezetés úgy döntött, hogy akasztást nem tart, hanem inkább elmenekül. A munkácsi letartóztatottakból egyes források szerint 40, más források szerint 47, [60] ismét csak mások szerint 50, 51, [61] illetve 54 ellenforradalmárt [62] túszként a munkácsi munkástanács menekülésekor magával vitt. [63] A munkácsi túszyok összetételét tekintve 54%-a katona, 46%-a munkácsi civil volt. [64]

Az április 25-ről 26-ra virradó éjszaka vonatra ültek és a túszyokkal együtt elindultak Budapest felé. [65] Az a hír terjedt, hogy Perbenyik települést még azelőtt elfoglalhatja a csehszlovák hadsereg, hogy a munkácsiakat szállító vonat áthaladna rajta, ezért még indulás előtt elhatározták, hogy ha nem sikerül átjutniuk a településen, a szerelvényeket túszyokkal együtt felrobbantják. [66] Erre végül nem került sor, s Budapestre érkezve a túszyokat a Markó utcai fogházba szállították. [67]

Eljárás a budapesti forradalmi törvényszék előtt

A Budapesti Forradalmi Törvényszék május 16-i ülésén előtt Katz Sándor, munkácsi ügyvéd képviselte a vádat,[68] aki halálbüntetés kiszabását kérte a túsokra.[69] A koronatanúja Horovitz Miklós volt, akinek a vallomása alapján, [70] 21-27 embert kettő és húsz év közötti börtönbüntetésre ítélték.[71] Érdekes, hogy Horovitz pont Heidrich Győző ezredesre, az ellenforradalom kirobbantójára nem tett terhelő vallomást.[72] Az el nem ítélt túsok közül 25 főt 1919. május 16-án elengedtek, a többiek pedig a Tanácsköztársaság augusztusi bukása után kerültek szabadlábra.[73] Dientz Günthert és Fenyves Lászlót halálra ítélték, ám büntetésüket előbbi osztrák állampolgársága, utóbbinál ismeretlen okból végül 20 év börtönre változtatták.[7475]

Horovitz Miklós életútja 1919 után

1919. április végén Horovitz elhagyta Munkácsot, csakúgy, mint két másik testvére, akik először Oroszországba menekültek.[76] Menekülése előtt azonban magához vette a munkácsi osztrák-magyar bank pénztárában levő közel 4 millió koronát, [77] valamint a munkácsi városi bank és a hitelbank 15,000 koronáját is eltulajdonította.[78] Munkácsról Sátoraljaújhelyre ment, ahol azonban csak néhány napig tartózkodott, majd Budapestre menekült, ahol iparigazolványt szerzett és így tartotta fel magát.[79] Jelentkezett és munkát is kapott a földművelésügyi népbiztosságtól, pápai termelőbiztos lett. Ebben a beosztásban dolgozott Horovitz 1919. augusztus 1-ig. A Tanács hatalom bukása után ismét Budapesten élt, házaló borügynökként dolgozott. Munkaadóját – Barta Lajos borkereskedőt – azonban meglopta, ami miatt nyomozás indult ellene.[80] A nyomozásból kiderült, hogy saját lakása volt Budapesten, és – mint a szomszédai elmondták – igencsak költekező életmódot folytatott. Barta Lajos gyakran érdeklődött Horovitztól, hogy miből van ennyi pénze, mire csak annyit választ kapott, hogy azt még Csehszlovákiában szerezte.

Horovitzot először 1919. szeptember 30-án állították elő sikkasztás vádjával, azonban 1919. október 3-án már szabadlábra is helyezték, mivel nem tudták bizonyítani a bűnösségét. 1919. december 27-én leállították az ügyében elkezdett összes nyomozást, hogy a tanúk összetévesztik a testvéreivel.[81] 1920 júniusában Horovitz Miklós továbbra is Budapesten tartózkodott és az államrendőrség tagja lett. 1920. június 2-án Szűts Gábor tartalékos hadnagy, illetve 1920. július 12-én Simsay Lajos munkácsi főhadnagy felismerték és kérték azonnali elfogását.[82]

Horovitz 1919 őszén gyakran utazott a Felvidékre, főleg Munkácsra,[83] itt tartóztatták le 1920. november 10-én. A budapesti királyi ügyészség a Tanácsköztársaság fennállása alatt elkövetett izgatás büntettének gyanújával fogta el.[84] 1920 novemberétől az 1921 decemberében tartott főtárgyalásig több mint egy tucat tanút hallgattak ki az ügyében, egyeseket többször is.[85]

A bírósági eljárás során Horovitz eleinte tagadta az ellen felhozott vádakát. Sőt egy ideig értetlenkedve azt állította, hogy összekeverik testvéreivel Árpáddal, illetve

Emillel.[86] Utóbbira már csak azért is kényelmesen háríthatta a felelősséget, mert Emilt Munkácson meglincselték, aki belehalt a sérüléseibe. Ezzel párhuzamosan teljes magabiztossággal állította, hogy ő a Tanácsköztársaság idején Munkácson egyáltalán nem is járt, Nagylucskán Kálmér Adolf nagybirtokos gazdatisztje volt. Ehhez az alibijéhez először ragaszkodott,[87] majd az eljárás előre haladtával elállt ettől [88] és beismerte bűnösségét.[89] A vád szerint Munkácson nyíltan agitálta a munkásságot és az ellenforradalom leverése után 40–50 ellenforradalmárt letartóztatott.

1921. december 1-én a budapesti büntető királyi törvényszék bűnösnek mondta ki a több mint 100 fő előtt elmondott izgató beszédei, 19 rendbeli magánlaksértés, illetve 50 rendbeli személyes szabadság megsértése büntetében. Horovitzot két év börtönre (ebből egy évet már ekkor letöltött), illetve 1056 korona pénzbüntetésre ítélték.[90] A bírósági ítélet szerint Horovitz 1922. december 1-én szabadulhatott volna leghamarabb, azonban az elítélt 1922. február 16-án levelet írt az igazságügyi miniszternek, melyben kérte szabadlábra helyezését. Levelében úgy indokolta, hogy „a tárgyalás alkalmával bebizonyosodott az, hogy engem csak a forradalmi ár sodort magával”. [91] A levél elérte célját, mivel nyolc hónap 12 nap börtönben töltött idő után, még az ítéletben megszabott idő előtt, kegyelembe részesítették és 1922. március 19-én szabadon is bocsátották.[92]

Horovitz Miklós miután kiszabadult, azonnal visszaköltözött Munkácsra. Itt számos bírósági ügybe keveredett főleg a felhalmozott adósságai és gyakori zsarolási ügyei miatt. Az is előfordult, hogy gyűléseket zavart meg és titokban kommunista propagandát folytatott.[93] Elvált feleségétől és anyagi megfontolások miatt elvett egy gazdag munkácsi fiatalasszonyt, akitől anyagi helyzetének rendezését várta. A gyakori családon belüli erőszak[94] miatt azonban második házassága sem tartott sokáig. Bírósági ügy lett belőle, a beregszászi bíróság nyolc év börtönre ítélte, míg egy családi ügyben a munkácsi bíróság nyolc havi fogházzal sújtotta. A börtönből azonban megszökött és Beregszászba, első feleségéhez költözött vissza.

Nyomában a csehszlovák rendőrséggel Horovitz 1928-ban Beregszászból Lengyelországba vette az irányt.[95] A nyomozók Lengyelországban nyomát vesztették, úgy értesültek, hogy átment a Szovjetunióba, ahová nem követték. Ebben azonban tévedtek. A férfi ugyanis Horowitz Fiala Ervin álnéven Lengyelországból Bécsnek vette az irányt, ahol többször váltott állást, végül újság rikkancsként tudott elhelyezkedni. A csehszlovák és osztrák detektívek hosszas nyomozás után újságárulás közben fogták el. Először Bécsben elkövetett csalásáért – hamis névhasználat – állították bíróság elé, majd pedig kiadták Csehszlovákiának.[96] További sorsáról egyelőre nem tudunk többet.

[1] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 74a. p. Lásd még. Tegzes Kálmán egykori rendőrfelügyelő vallomását. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 48–49. p. Lásd még. Fankovits Endre munkácsi banktisztviselő 1921 januárjában tett vallomása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 50a. p.

[2] Több ilyen beszédnek is fültanúja volt Klein János munkácsi számvevő. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 72. p.

[3] Máramarossziget–Técső–Huszt–Szatmárnémeti–Nagykároly–Nagyvárad–Nagyszalonta–Arad vonalon.

[4] HL. 3157/86. Hadügyi Népbiztosság. I. 30. II. 1081–1218. 279. p.

[5] HL. Tgy. 2581. Fogarassy László: Az 5. vörös hadosztály története. Védelmi harcok és az északi offenzíva kezdete. 5. p.

[6] Botlik József: Egestas Subcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX–XX. századi történetéhez. Hatodik Síp, Budapest, 2000. 148. p. Lásd még. MNL OL. K28., 452. tétel., 1940–L–15., 246. p. Lásd még. Kárpáti Híradó, 1939. augusztus 19. 3. p.

[7] HL. 3159/86. Hadügyi Népbiztosság. I. 30. II. 1081–1218. 382. p.

[8] HL. Tgy. 2581. Fogarassy László: Az 5. vörös hadosztály története. Védelmi harcok és az északi offenzíva kezdete. 5. p.

[9] Bay Gábor beregsurányi születésű, földbirtokos, huszár százados, nyugalmazott munkácsi polgármester. Ölvedi János: Üzenet a csonkamagyarországi magyaroknak. (Szerk.) Csatári István, Ölvedi János: A visszatért Felvidék adattára. Mahr Ottó és tsa „Rákóczi” könyvkiadóvállalata. Budapest, 1939. 44. p.

[10] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 11. p.

[11] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 63a. p.

[12] Horovitz Miklós munkácsi születésű, izraelita, okleveles gazdatiszt.

[13] Egyes források szerint őrzői felelőtlensége miatt, mások szerint Kaminszky József a Ruszin Népbiztosság munkácsi politikai megbízottja bocsátotta szabadrábra. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 4. p.

[14] A Horovitz Miklós perében Simsay Lajos főhadnagy 1921. február 23-án tett vallomást. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 57. p.

[15] Bay Gábor 1920 decemberében tett vallomást Horovitz Miklós perében. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 41. p.

[16] Schellner József százados 1921. március 5-én tett vallomása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 61. p.

[17] HL. 3159/86. Hadügyi Népbiztosság. I. 30. II. 1081–1218. 387. p.

[18] HL. Tgy. 2322. Kerekes József: Magyarország forradalmi harcai III. kötet. Az 5. vörös hadosztály helyzetjelentése a Hadügyi Népbiztosság számára. 1919. április 22-én 13 órakkor. 1–2. p.

[19] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 41. p.

[20] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 21. p.

[21] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 39. p.

[22] HL. 3167/86. Hadügyi Népbiztosság. I. 30. II. 1081–1218. 750. p.

[23] Több szemtanú állította azt, hogy Horovitz Miklós kiszabadulása után Munkácson maradt a városból nem menekült el, és azonnal hozzálátott az ellenforradalom leverésének megszervezéséhez. Egyedül Roskovits Emanuel ungvári tartalékos főhadnagy, aki az ellenforradalom idején Munkácson tartózkodott állította azt 1921. januárjában tett vallomásában, hogy Horovitz Miklós miután kiszabadult Sátoraljaújhelyre menekült és onnan a büntető vörösalakulatokkal tért vissza Munkácsra. Roskovits ezen állítását más szemtanú nem erősítette meg. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 50. p.

[24] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 38. p.

[25] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 39. p.

[26] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 63. p.

[27] Horovitz Árpád munkácsi születésű, lakosú géplakatos. A Tanácsköztársaság kikiáltása előtt géplakatossegédként a munkácsi vasúti műhelyben dolgozott. Itt ismerkedett meg a kommunista eszmékkal, amelyek nagy hatással voltak rá. 1919. március 21-t követően a munkácsi munkástanács tagja. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 73a. p.

[28] Horovitz Emil munkácsi születésű, lakosú mozdonyvezető. Klein Jenő munkácsi számvevő tiszt 1921. április 25-én tett vallomása szerint bár Horovitz Emil is részt vett a munkácsi munkástanács munkájában, szerepe csak képletes volt. Emil ugyanis a Tanácsköztársaság fennállása alatt végig szelíd volt, és két fivérértől eltérően mindig kerülte az erőszakos viselkedést. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 72. p.

[29] Klein János munkácsi számvevő, aki szemtanúja volt az 1919. márciusi és áprilisi eseményeknek, 1921. április 25-én tett vallomásában megerősítette, hogy

ezek ketten megalkuvást nem tűró képviselői voltak a kommunista hatalomnak. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 72. p.

[30] Roskovits Emanuel ungvári főhadnagy 1921 januárjában tett vallomása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 50. p.

[31] Kulin Zoltán 1904-ig Bereg vármegye alispáni hivatalának harmadik aljegyzője. 1905-től Bereg vármegye tiszaháti járási főszolgabíró helyettese 1917-ig.

[32] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 50. p.

[33] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 38. p.

[34] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 50a. p.

[35] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 74a. p.

[36] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 4. p.

[37] Albrecht Ernő 1921. március 31-én tett vallomása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 68. p.

[38] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 13. p.

[39] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 43–44. p.

[40] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 17. p.

[41] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 50a. p.

[42] Tegzes Kálmán egykori munkácsi rendőrfelügyelő, az áprilisi események szemtanúja, 1921. június 9-én tett vallomásában ezt megerősítette. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 174a. p.

[43] Kisoházy István munkácsi százados, 1921. március 30-án tett vallomása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 66. p.

[44] 1919. március 21-e előtt Munkács gazdasági alkalmazottja volt.

[45] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 68. p. Lásd még. Gonda László tizedes 1920. június 22-én tett vallomása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 16. p.

[46] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 72. p.

[47] Schellner József csendőrtiszti tanfolyamos 1921. március 5-én tett vallomása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 61. p.

[48] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 59. p.

[49] Azt sajnós nem tudjuk, hogy milyen szempontok alapján vittek egyeseket a városházára, másokat pedig egyenesen a börtönbe. Váczi László önkéntes tizedest például a városházára vitték kihallgatásra, aminek okát ő sem tudta megnevezni 1920. június 22-én tett vallomásában a Horovitz Miklós perében. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 15. p.

[50] Akasztásokra nem került sor. Ezekkel pusztán gúnyolódtak a rabokon. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 12. p.

[51] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 74a. p.

[52] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 10. p.

[53] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 39. p.

[54] Michailovics Árpád 1920. júniusi kihallgatása. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 12. p.

[55] Fankovich Endre budapesti banktisztviselő – aki Munkácson tartózkodott az ellenforradalom idején – 1921. február 23-án tett vallomást Horovitz Miklós ügyében. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 58–59. p.

[56] Rösler Gusztáv tartalékos hadnagy vallomása 1920. június 25-én. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 17. p.

[57] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 17–18. p.

[58] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 4. p.

[59] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 46. p.

[60] Weisz József nyugalmazott ezredes, munkácsi ellenforradalom idején a polgárőrség felfegyverzője 1921. március 10-én tett vallomása. Munkácsot 1920-ban hagyta el. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 63a. p.

[61] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 61. p.

[62] Klein János Munkácson az események szemtanúja volt. 1921. április 25-én tett vallomása szerint 54 főt szállítottak Budapestre túszként. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 72. p.

[63] A Horovitz ügyében készült egy 1921. január 29-ei nyomozati jelentés szerint 50 főt tartóztattak le. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 48. p.

[64] Weisz József nyugalmazott ezredes 1921. június 28-án tett vallomásában 51 főre tette a Munkácsról túszként elszállítottak számát. Elmondása szerint 28 jobboldali katona 23 helyi civilből állt a túszok csoportja. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 73a. p.

[65] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 92a. p.

[66] Kisoházy István százados, a munkácsi túszok egyike, 1921. január 5-én tett vallomást Horovitz Miklós ügyében. A Munkácsról való meneküléskor Kisoházy egy vagonban utazott Horovitzal. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 46. p.

[67] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 68. p.

[68] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 63a. p.

[69] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 73a. p.

[70] Albrecht Ernő 10 évi börtönbüntetést kapott. Azonban mikor a bíró megtudta, hogy Albrecht osztrák állampolgár felmentését helyezte kilátásba. BFL. Büntetőpercek. XVI. 2. 1919–1491. 4. p.

[71] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 72. p.

[72] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 55–56. p.

[73] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 85. p.

[74] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 61. p.

[75] Zsoldos Emil budapesti ügyvéd (Fenyves László ellenforradalmár védőügyvédje) 1921. február 24-én tett vallomása Horovitz Miklós ügyében. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 60. p.

[76] Később mindketten visszaszöktek Csehszlovákiába, Munkácsra. A testvérpár egyik tagját Horovitz Emilt felismerték és Munkácson rövid szóváltás után a tömeg meglincselte, aki a szerzett sérüléseibe belehalt. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 7–9. p. Horovitz Árpád is Munkácson élt a csehszlovák időszakban. Itt 1920 után bekapcsolódott a helyi kommunista párt tevékenységébe. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 36. p.

[77] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 64. p.

[78] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 49. p.

[79] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 36. p.

[80] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 38. p.

[81] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 11. p.

[82] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 18–21. p.

[83] Varga Dezső pápai lakos, aki 1919-ben a munkácsi dohánygyár igazgatója volt, és akit a cseh hatóságok elfogtak és kiutasítottak Munkácsról 1920. október 22-én tett vallomásában azt állította, hogy Horovitz Miklós feltehetően csehszlovák kém. Ezt az állítását a budapesti királyi ügyészségnek nem sikerült bizonyítania. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 24. p.

[84] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 31–33. p.

[85] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 84. p.

[86] 1921. szeptember 19-én Horovitz Miklóst kihallgatták ahol a tanúk meghallgatása során csak ennyit mondott: „El sem tudom képzelni, hogy a terhelő tanúk és a reá vonatkozó adatokat honnan szerezték. Én azért, amit a testvéreim elkövettek nem felelek.” BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 76. p.

[87] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 9. p.

[88] Ebben annak is szerepe volt, hogy a tanúk minden vallomásukban egyértelműsítették, hogy felismerik Horovitz Miklóst vagy sem. Az ezt követő bírósági szembesítésekkel pedig már értelmetlen volt Horovitznak tagadnia, mikor egyértelművé vált a bíróság számára is, hogy a tanúk az ő és testvérei személyét nem keverik. A korabeli események több szemtanúja is vallomást tett Horovitz Miklós perében. Közülük Klein János a munkácsi számvevőség egyik alkalmazottja így nyilatkozott 1921. április 25-én tett vallomásában Horovitz Miklós és Árpád személyazonosságával kapcsolatban: „Az tény, hogy nevezettek egymáshoz hasonlítottak külsőjükre nézve is, de alapjában véve mindkettő egyforma gazember volt.” BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 72. p.

[89] Érthetetlen módon ügyének főtárgyalásán 1921. december 1-én Horovitz Miklós felszólalásában újra tagadta, hogy a Tanácsköztársaság időszakában bármiféle tisztséget töltött volna be és hogy a munkástanácsnak tagja lett volna. Elmondása szerint Nagylucskán volt és ott értesült az ellenforradalom kitöréséről és arról, hogy Szép János megérkezett az ellenforradalom leverésére. Elmondása szerint gyorsan a városházára sietett Munkácsra, hogy az elfogott tisztek

segítségére siessen. Tagadta azt, hogy részt vett volna a házkutatásokban, miközben azt állította Horovitz – az összes tanú állítását cáfolva – hogy ő az elfogott és bebörtönzött ellenforradalmárokkal nem is érintkezett, nem utazott velük együtt Budapestre. BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 91–91a. p.

[90] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 98. p.

[91] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 102. p.

[92] BFL. VII. 5. c.–1921–12075. 102. p.

[93] 1927. május 17-én, Munkácson például többed magával megzavarta a munkácsi ipartársulat közgyűlését. Ordítózva, hóbörögve szakították félbe a tanácskozást, miközben Horovitz Miklós a város rendőrkapitányát megütötte. Az esetet követően letartóztatták. Prágai Magyar Hírlap, 1927. május 18. 114. sz. 7. p.

[94] Fizikai erőszakkal kényszerítette gazdag feleségét arra Horovitz, hogy hatalmas összegű zálogházba szóló váltóit kifizesse. Ráadásul a fiatal lány 20 000 cseh korona megtakarítását is ellopta Horovitz és elmenekült.

[95] Magyarország, 1928. november 11. 256. sz. 18. p.

[96] Prágai Magyar Hírlap, 1929. július 13. 156. sz. 7. p.

Forrás: https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/03/13/Ellenforradalom-Munk%C3%A1cson-a-tan%C3%A1cshatalom-megd%C3%B6nt%C3%A9s%C3%A9re-1919-%C3%A1prilis-21%E2%80%9324?fbclid=IwAR3jOtTSmV88govpi7jIqyR0cdcmJT_T_VbCvUm0BLsxVJpusRHxDdm0I_U